

מהפכת הבינה המלאכותית - כיצד הדור הוותיק מתחבר מחדש עם הדור הצעיר

ד"ר חני שלטון

תקציר

מרכז המצוינות לטכנולוגיה והגיל השלישי, בלשכה לטכנולוגיות המידע בישראל, פועל לקידום השימוש בבינה מלאכותית בקרב האוכלוסייה המבוגרת. המרכז למצוינות יזם סקר צרכים שפותח על ידי ד"ר חני שלטון וד"ר רחל כהן, שהתמקד בפוטנציאל של הבינה המלאכותית ככלי לחיזוק הקשר בין סבים וסבתות לנכדיהם.

סקר זה בחן את יחסם של 186 סבים וסבתות לבינה מלאכותית (AI) ואת הפוטנציאל שלה לחיזוק הקשר הבין-דורי עם נכדיהם. בניגוד לסטריאוטיפים נפוצים, 77% מהמשיבים דיווחו על רמת נוחות בינונית עד גבוהה מאוד בהתנסות עם טכנולוגיות חדשות, וכמעט מחצית מהם (48%) ציינו רמת נוחות גבוהה מאוד. 75% רואים בבינה המלאכותית פוטנציאל חיובי לשילוב בקשר עם נכדיהם, כאשר 68% מביעים עניין גבוה בשימוש משותף בכלים אלה. הסקר מזהה הזדמנות משמעותית לגשר על פערים דיגיטליים ומשפחתיים באמצעות תכניות הכשרה מותאמות, מערכי פעילות מובנים וקהילות תמיכה.

רקע

בעידן הדיגיטלי המתפתח במהירות בעולם ישנו גידול משמעותי ביוזמות להנגשת הבינה המלאכותית הגנרטיבית לדור הוותיק, מתוך הבנה כי שליטה בסיסית בכלים אלו יכולה לשפר את איכות החיים, לסייע ביצירת תוכן מותאם אישית ואף לחזק קשרים חברתיים.

הפער בין הדור הוותיק לבין הטכנולוגיות החדשות המעצבות את חיינו הולך ומתרחב. במיוחד בולטת מהפכת הבינה המלאכותית (AI), שבשנים האחרונות הפכה מתחום אקדמי מרוחק לחלק אינטגרלי מחיי היומיום של רבים. אולם, בעוד שהדור הצעיר מאמץ טכנולוגיות אלו בקלות יחסית, הדור הוותיק עלול למצוא את עצמו מודר ומנותק מהתפתחויות אלה.

ומה קורה בעולם?

אירופה: האיחוד האירופי מקדם פרויקטים להנגשת כלים כמו DALL-EI ChatGPT-בקרוב מבוגרים, כולל הכשרות ייעודיות במדינות כמו גרמניה והולנד, שבהן ספריות ציבוריות מציעות סדנאות למבוגרים בנושא יצירת טקסטים ותמונות באמצעות AI.

ארה"ב: אוניברסיטאות כמו MIT ו-Stanford החלו להציע קורסים מקוונים חינוכיים ללימוד השימוש בכלי AI גנרטיביים בקרב אוכלוסייה מבוגרת, תוך דגש על בטיחות דיגיטלית ובדיקת מהימנות התכנים.

יפן: תאגידים כמו Fujitsu ו-SoftBank משיקים אפליקציות מותאמות למבוגרים המאפשרות להם ליצור סיפורים אישיים, תמונות ומשחקי חשיבה בעזרת AI, כחלק ממאמצים לשלבם בעידן הדיגיטלי.

מבוא

מרכז המצוינות לטכנולוגיה והגיל השלישי, כחלק מיוזמת טכנולוגיות המידע בישראל, פועל לקידום השימוש בבינה מלאכותית בקרב האוכלוסייה המבוגרת. פעילות המרכז כוללת הרצאות, סדנאות ומגוון אפיקים נוספים. בשנה שעברה, יזם המרכז סקר צרכים שבחן יישומים שימושיים, במטרה להמשיך אותו כמחקר אקדמי. הסקר מתמקד בפוטנציאל של בינה מלאכותית לא רק כאמצעי להנגשת טכנולוגיה לדור הוותיק, אלא גם ככלי לחיזוק הקשר בין סבים וסבתות לנכדיהם. גישה ייחודית זו רואה בבינה מלאכותית הזדמנות לגישור על פערים משפחתיים וחברתיים, ולא רק אתגר טכנולוגי.

הסקר פותח ע"י ד"ר חני שלטון וד"ר רחל כהן, והוא בחן את עמדותיהם של 186 סבים וסבתות כלפי הבינה המלאכותית, את רמת ההיכרות שלהם עם כלים אלה, את החששות שלהם, ובעיקר - את הפוטנציאל שהם

רואים בשימוש משותף בטכנולוגיה זו עם נכדיהם. התוצאות מציירות תמונה מפתיעה ומעודדת, המפריכה סטריאוטיפים נפוצים לגבי הדור הוותיק ויחסו לטכנולוגיה.

חשיבות הסקר טמונה בשלושה היבטים מרכזיים:

◆ **צמצום הפער הדיגיטלי** - אוריינות בינה מלאכותית יוצרת מעניקה לדור הוותיק כלים להשתלבות בעולם הדיגיטלי ולהתמודדות עם אתגרים כמו זיהוי מידע שגוי והפקת תוכן מותאם אישית. הנגשת הבינה המלאכותית לדור הוותיק מאפשרת להם להישאר רלוונטיים בעולם דיגיטלי ולהפיק תועלת מהיתרונות שטכנולוגיה זו מציעה.

◆ **חיזוק הקשר הבין-דורי** – כלים כמו ChatGPT יכולים לשמש כבסיס לשיחות מעמיקות, תכנון טיולים משפחתיים או יצירת סיפורים משותפים בין סבים לנכדיהם, מה שהופך את חוויית הלמידה למשפחתית ומעשירה.

◆ **בסיס לפיתוח תוכניות ייעודיות** – יוזמות עולמיות מוכיחות כי למידה מודרכת של AI משפרת משמעותית את הביטחון הדיגיטלי של מבוגרים. לדוגמה, תוכניות הכשרה באוסטרליה הראו כי מבוגרים שרכשו מיומנויות בסיסיות ביצירת תוכן עם AI דיווחו על עלייה של 40% בתחושת המסוגלות הדיגיטלית שלהם. הממצאים מספקים תובנות מעשיות לפיתוח כלים, הדרכות ופלטפורמות המותאמים ספציפית לצרכים ולהעדפות של הדור הוותיק.

סקר זה מדגיש כי שילוב הדור הוותיק בעולם הבינה המלאכותית הגנרטיבית אינו חלום רחוק, אלא מטרה ריאליה עם פוטנציאל לשיפור חייהם האישיים והחברתיים.

מתודולוגיית הסקר

הסקר התבסס על שאלון מקוון שכלל 23 שאלות, אשר חולקו לארבעה חלקים מרכזיים:

פרטים אישיים - גיל, מגדר וקבוצות הגיל של הנכדים.

היכרות עם בינה מלאכותית - היכרות עם המושג, שימוש בכלים קיימים, תדירות השימוש, רמת הנוחות בהתנסות בטכנולוגיות חדשות ושיתוף מצד הנכדים.

תפיסות וחששות - דעות כלליות על שילוב בינה מלאכותית בחיי היומיום, חששות עיקריים וגורמים שיכולים להגביר את תחושת הביטחון.

פעילויות משותפות - בחינת רמת העניין בפעילויות שונות עם הנכדים באמצעות בינה מלאכותית, משאבים נדרשים ואתגרים צפויים.

המשיבים דירגו את הסכמתם עם היגדים שונים בסולם ליקרט (1-5), כאשר 1 מייצג "כלל לא מסכים/ה" ו-5 מייצג "מסכים/ה מאוד". בנוסף, היו שאלות פתוחות שאפשרו למשיבים להביע את דעותיהם במילים שלהם.

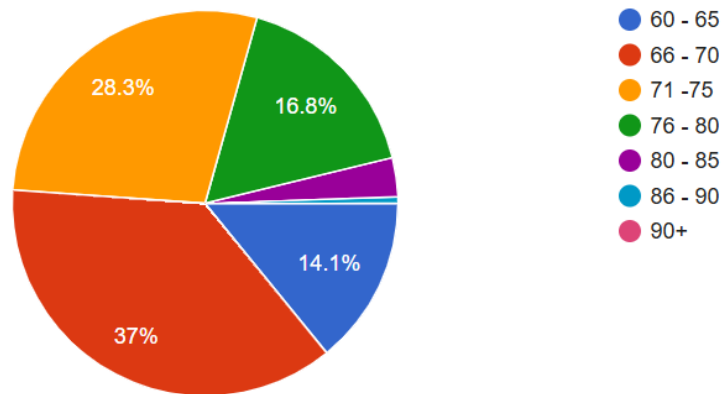
הסקר הועבר במסגרת קהילת מרכז המצוינות טכנולוגיה והגיל השלישי וכן במסגרות נוספות של גימלאים.

מי הם משתתפי הסקר?

הסקר התבסס על 186 משיבים, רובם בגילאי 66-75, כפי שניתן לראות בתרשים העוגה. 37% מהמשיבים בגילאי 66-70, ו-28.3% בגילאי 71-75. רק 14.1% מהמשיבים הם מתחת לגיל 66.

מבחינת מגדר, 82.7% מהמשיבים הן נשים, ו-17.3% גברים. רוב המשיבים (65.9%) דיווחו שיש להם בין 6-10 נכדים, 60% דיווחו על 11-15 נכדים, ו-37.8% דיווחו על 16 נכדים ומעלה.

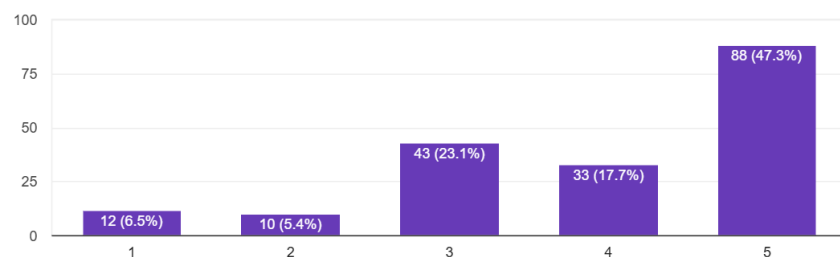
הממצאים המרכזיים

הפרכת הסטריאוטיפ הנפוץ לגבי הדור הוותיק וטכנולוגיה: הסקר מגלה כי מרבית המשיבים (77%) מדווחים על רמת נוחות בינונית עד גבוהה מאוד בהתנסות עם טכנולוגיות חדשות, כאשר כמעט מחצית (48%) מציינים רמת נוחות גבוהה מאוד. נתונים אלה מעידים על ידידותיות והיכרות משמעותית עם טכנולוגיה בקרב הדור השלישי, הרבה מעבר למה שמקובל לחשוב. במקום להירתע מחידושים, רבים מהמשיבים מגלים סקרנות, פתיחות ונכונות לאמץ כלים טכנולוגיים עדכניים, מה שיוצר בסיס איתן להטמעת בינה מלאכותית ככלי לחיזוק הקשר הבין-דורי.

העתקת התרשי

6. אני מרגיש/ה נוח להתנסות בטכנולוגיות חדשות
(1=בכלל לא נוח; 5=מאוד נוח לי)

186 תגובות

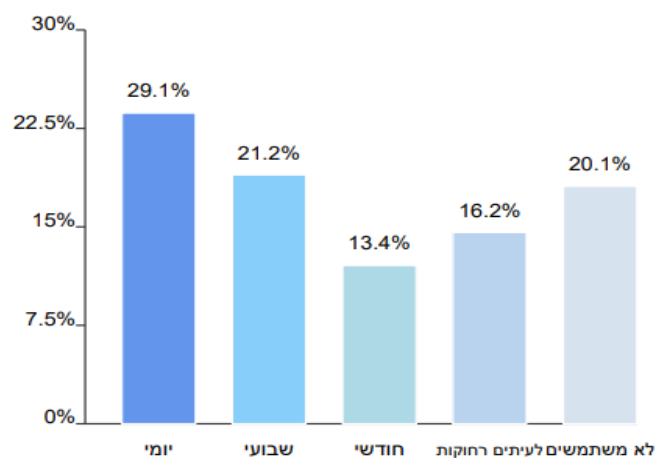

75% מהסבים והסבתות שהשיבו על הסקר רואים בבינה מלאכותית פוטנציאל חיובי לשילוב בקשר עם נכדיהם. זהו ממצא מפתיע, במיוחד כאשר 15% מהנשאלים דיווחו שאינם משתמשים בבינה מלאכותית כלל. בעוד שהסטריאוטיפ מציג את הדור הוותיק כמתנגד לטכנולוגיה, הנתונים לגבי משיבי הסקר מציירים תמונה שונה: סבים וסבתות מגלים פתיחות משמעותית לטכנולוגיות חדשות.

בעידן שבו בינה מלאכותית חודרת לכל היבט בחיינו, ישנה דאגה גוברת מפני התרחבות הפער הדיגיטלי בין דורות. אולם ממצאי הסקר מצביעים על מגמות מעודדות – כפי שניתן לראות בתרשים, 29.1% מהמשיבים משתמשים בבינה מלאכותית מדי יום, 21.2% משתמשים לפחות פעם בשבוע, ו-13.4% משתמשים פעם בחודש. רק 20.1% דיווחו שאינם משתמשים כלל בכלי בינה מלאכותית. זאת בתקופה שבה כלים כמו ChatGPT, Claude ו-AI אחרים הפכו נגישים יותר לציבור הרחב.

תדירות השימוש בכלי בינה מלאכותית בקרב הדור הוותיק

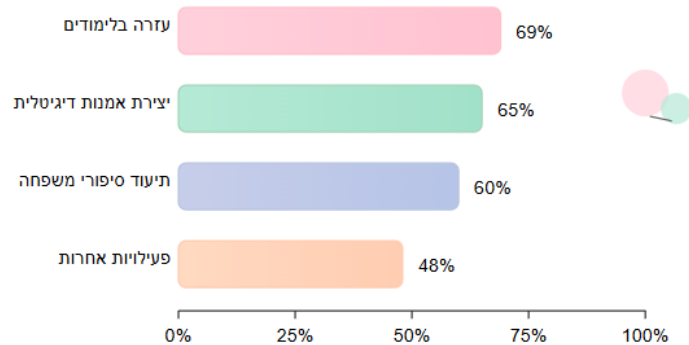

בנוסף, 69% מהסבים והסבתות הביעו עניין בשימוש בבינה מלאכותית לעזרה בלימודים של נכדיהם, מה שמצביע על רצון להשתלב בעולמם של הצעירים.

הסקר מגלה גם ש-65% מעוניינים ביצירת אמנות דיגיטלית עם הנכדים, ו-60% הביעו עניין בתיעוד וכתובת סיפורי משפחה בעזרת בינה מלאכותית. אלו פעילויות המשלבות מסורת וחדשנות באופן המחבר בין עולמות הניסיון של הדור הוותיק והטכנולוגיה האהובה על הדור הצעיר.

פעילויות משותפות מועדפות באמצעות בינה מלאכותית

מעניין במיוחד לגלות ש-72% מהמשיבים מדווחים שהנכדים משתפים אותם בטכנולוגיות חדשות ברמה בינונית עד גבוהה (3-5 מתוך 5). זוהי נקודת פתיחה טבעית לקשר חוצה דורות סביב טכנולוגיה.

תובנות מרכזיות

- **הדור הוותיק מחפש הכשרה מותאמת** - 58% מהנשאלים מעדיפים ללמוד בקבוצות קטנות, ו-48% מעוניינים במדריכים מובנים ומודפסים. זה מצביע על הצורך בחומרי הדרכה המותאמים לדפוסים הלמידה של קהל זה.
- **בינה מלאכותית כמגשרת בין דורות** - 68% מביעים עניין גבוה (4-5 מתוך 5) בשימוש משותף בבינה מלאכותית עם הנכדים. זהו נתון משמעותי המדגיש את הפוטנציאל החברתי של הטכנולוגיה.
- **איזון בין חששות לאופטימיות** - 45% מהמשיבים הביעו חשש ממידע שגוי או מטעה, ו-38% מודאגים מנושאי פרטיות. למרות זאת, הרוב המכריע רואה ערך בטכנולוגיה זו.
- **אתגרים מעשיים** - 42% ציינו קושי בלמידת כלים חדשים כחסם משמעותי, ו-53% מציינים את זמינות הנכדים כאתגר בפעילות משותפת. אלו חסמים מעשיים שניתן לטפל בהם באמצעות תכנון נכון.

מסקנות והמלצות פעולה

הנתונים מצביעים על הזדמנות משמעותית לגשר על פערים בין-דוריים באמצעות טכנולוגיית בינה מלאכותית. להלן המלצות מעשיות:

1. **פיתוח תוכניות הכשרה ייעודיות**** - הנתונים מראים ש-58% מעדיפים סדנאות בקבוצות קטנות. יש לפתח מסגרות למידה המותאמות להעדפה זו, המשלבות גם מדריכים מודפסים (48%) וסרטוני הדרכה (33%).

2. **יצירת מערכי פעילות מובנים**** - בהתבסס על תחומי העניין שזוהו (69% לימודים, 65% אמנות דיגיטלית, 60% תיעוד סיפורי משפחה), יש לפתח חומרים מובנים שיקלו על פעילות משותפת.

3. **פיתוח קהילות תמיכה**** - 52% ביקשו רשימות מאורגנות של משאבים, ו-30% זקוקים להדרכה אישית. קהילות תמיכה יכולות לספק את שני הצרכים הללו.

4. **מענה לחששות**** - יש לפתח הדרכות ממוקדות בנושאי פרטיות ובדיקת מידע, כמענה ל-45% שהביעו חשש ממידע שגוי ול-38% המודאגים מפרטיות.

הנתונים מסקר זה מדגישים הזדמנות חשובה: הטכנולוגיה, שלעתים נתפסת כמרחיקה בין דורות, יכולה לשמש כגשר המחבר ביניהם. העובדה ש-68% מהסבים והסבתות מביעים עניין גבוה בשימוש משותף בבינה מלאכותית עם הנכדים מצביעה על פוטנציאל משמעותי ליצירת מודל חדש של קשרים משפחתיים בעידן הדיגיטלי